

ALFÖLDI IMRE

Tejfoggal kőbe (22.)

Regényes önéletrajzi krónika apámról s magamról

Az 1924-ben Nagyváradon született krónikaíró annak a Mozog Nagy Imrének a fia, akinek önéletírását Jár a baka, jár címmel közöltük folyóiratunk 2016–17-beli számaiban. Az Alföldi Imre írói álnevet használó ifjabbik Nagy Imre emlékiratai édesapja hagyatékával együtt kerültek hozzánk. A vaskos gépiratköteg élére szerzünk a következő, sokat sejtető megjegyzést fűzve: „Egy hegedűművésznek készülő, de végül is közepszerű írásipari dolgozóvá kisiklott váradi fiatalember emlékeiből.” A gyermek- és ifjúkorát, tanulóéveit Váradon töltő fiatalember ígéretesnek tűnő zenei pályafutását a második világháború végén – leventeként – a frontra kerülés, majd a hadifogság pokla törte meg. Kalandos úton hazavergődve, mintegy pótcselekvésként állt be „írásiipari dolgozó”-nak. Újságíróként előbb szülővárosában tevékenykedett, majd Budapestre költözve különböző lapok, illetve a Rádiókabaré munkatársa lett. Krimiszerzőként öt kötete jelent meg, részint a Népszava kiadásában. Önéletírásának sorozatban közlendő részleteit a születésétől 1947-ig terjedő időszakból válogattuk.

Sz. A.

A NAC focicsapata Franciaországban és Svájcban turnézott ezen a télen, sikeresen. A város vezetősége bankettel tisztelte meg a csapatot hazatérése után, a román hatóságok pedig azzal, hogy felfüggesztették a játékjogát! Hogy miért? Mert a csapat NAC-ként, nem pedig a betűszó román megfelelője, CAO néven szerepelt az említett országokban. Így is írtak róla dicshimnuszokat a francia és a svájci sportlapok: „Jó csapat a NAC!” (...) A csapatnak azt is a szemére vetették, hogy a „labdarúgók a pályán magyarul beszéltek egymással”. Egyébként volt köztük több olyan játékos, aki magyar vagy magyar anyanyelvű zsidó létére nem is tudott másképp, csak magyarul. Dinu Cezianu párizsi román nagykövet, aki a feljelentést fogalmazta a váradi labdarúgók ellen, ezt is irredentizmusnak bélyegezte. Nem zavarta az sem,

hogy Nicolae Titulescu, aki ekkor már hírneves román politikus volt, Genfben melegen gratulált a csapat tagjainak, Bodolával az élen, és nem volt a Cezianu úréhoz hasonló kifogása. (...)

Mintha csak az 1933. tavaszi nagy árvíz főpróbáját tartotta volna a természet, úgy elöntött mindent Várad környékén az 1932. tavaszi, március-áprilisi áradás! Elsodorta a mezei vetéseket, éhínség rémét festve az amúgy is nyomorúságos népesség elé. Erdélyben elúsztak a vasúti hidak a nagy vizekben, csak átszállásokkal lehetett a CFR utasainak közlekedniük. Váradon víz alá került a Weisz-, a Pogány- és az Őssi-telep, az utóbbi szinte minden esztendőben, mert alacsonyan feküdt, a Körös árterületén. A Félixfürdőt viszont a Pece árasztotta el. Mikor kissé elvonult az ár, s dolgozni lehetett a Várad környéki talajon, Ardos Frigyes tanár irányításával ásatások kezdődtek, az archeológiai leletek feltárása, a sírok, a régi fegyverek stb. fölfedezése céljából. A román hatóságok támogatták a munkát, mert a dáko-román elmélet bizonyítását remélték a munkálatoktól, de Ardos tanár úrék egyelőre csak feltételezett avar sírokra bukkantak, amitől rögvest lelohadt a hivatalok segítő buzgalma. (...)

Az állami szervezeteknek újra csak elfogyott a pénzük. A nyugdíjak már hosszabb idő óta sohase érkeztek meg idejére, főképp a városnál. Volt, aki kapta, volt, aki nem. Hogy a zúgolódást és a föltételezett részrehajlást elkerüljék, a városházán kitalálták, hogy a hónap elején kisorsolják a fizetést! Akinek szerencséje van, megkapja, akinek nincs, vár, amíg lesz pénz... Hírek terjedtek el a városban nyugdíjasokról, pedagógusokról, akik az éhségtől összeestek munka közben vagy az utcán. Egy munkanélküli cipészsegéd elmezavarában vaktában lövöldözni kezdett az ártatlan járókelőkre. Petrikás Mihály volt, a Nilgesz-telepről. Utána öngyilkosságot követett el. Egy éhen halt nyugdíjas holttestét a pénzügyigazgatóság épületében fedezték fel. Tudor Simionescu volt a neve, 66 évesen hunyt el. Az Ulmann irányította illegális kommunisták azonnal megjelentek röpcéduláikkal, kihasználva az elkeseredett közhangulatot. (...)

Anyámat mélyen érintette, hogy az érolaszi Kövessy István nyerte a *Nagyvárad* tomboláján a komplett hálószobabútort. „Jobb helyre jött volna mihozzánk – mondta sóhajtozva –, ha meglesz az új ház, oda nagyon kellene!” Mikor e sorokat írom, édesanyám már nem él, de az 1919-ben vásárolt első és utolsó, szüette hálószobabútorunk még mindig ott vár az elkerülhetetlen enyészetre (cserére már nem!), sógornőm gondozásában, a volt szülői házban. A ház is enyészetre, lebontásra vár, omladozva, beroggyant cseréptetejével. Ki bolond olyan házra költeni, amelyikről minden évben azt közlik, mint a mi valaha oly kedves, szép, „úrias” szülői házunkról, hogy „ez évben szánálva lesz”. És újra csak marad, már szinte csak néhányadmagával, egyedül, hiszen már a régi Temető utca sincs...

Zoltán bátyám a Gojdu líceum magyar tagozatán elsőéves diák lett 1932-ben, de nem volt teljesen egészséges. A tüdőgyulladás maradványaként időnkint kisebb hőemelkedései voltak, az orvos enyhe tüdőcsúcshurutot állapított meg, kilátásba helyezve, hogy ha nem javul az állapota, egy időre legalábbis ajánlatos lesz kivenni őt az iskolai félnapos hátgörnyesztésből. Ez az akkor még csak félig-meddig komolyan veendő betegségtudat oszthatta meg a figyelmét: az első tanévben eléggé közepes tanulmányi eredményt ért el. Én ez év őszétől kerülhettem, 8. évemben a Jakab utcai református

általános iskola első osztályába. Zeneiskolai tanulmányaimmal szépen haladtam, csak nem nagyon szerettem gyakorolni, főleg skálázni nem.

A Katolikus Kör mozitermében háromnapos kiállításon „világszenzációt” mutatott be egy német mérnök: mosógépet! Gépet, amibe csak bele kell tennie a háziasszonynak a meleg vizet, valamiféle tisztítószerrel meg a szennyes ruhát, és a gép öt perc alatt fehérre mosta az egészet! Hittük is, nem is. A kiállítás látogatói magukkal hozhattak mosandó ruhát, s a mérnök ezek tisztításával mutatta be találmányának eredményes működését.

A fölszaporodó műkedvelő előadásokra is kiterjesztették a cenzúrát. Ettől fogva huszonegy nappal előbb be kellett küldeni a műkedvelő rendezvények műsorát, szövegét Bukarestbe (!), egy külön erre a célra létrehozott központi intézménybe, és megvárni az engedélyt. Ez jelentősen megcsappantotta a különféle egyletek és egyházi önképzőkörök rendezvényeinek a számát, mert ha meg is jött az engedély, első kérésre, vita nélkül, akkor is előfordult – a nagy tömegű anyag összetorlódása következtében – a háromhetes határidő túllépése, a rendezvények, előadások időpontjának bizonytalansága s emiatt az egész engedélyezett műsor bemutatásának elmaradása. Az eredetileg jelzett időpontot is tartani kellett volna, mert a bukaresti engedélyező hivatal nemcsak a műsor anyagát hagyta jóvá, egyúttal ki is

küldött az érintett megyéből, városból valakit, ellenőrizni, hogy azt adják-e elő valóban, amit engedélyeztek. Ha az engedély lekéste a bemutatató időpontját, nagy zavar támadt: Mikorra halasztódjék? Az új időpontot hol jelentsék be? Később valamit enyhült a dolog azáltal, hogy az egyházi jellegű rendezvények ügyeit hamarabb, simábban elintézték, mint mondjuk, a munkásotthon, a szociáldemokrata párt vagy a Gutenberg-dalkör előadásának engedélyezését.

A *Nagyvárad* hasábjain nagy feltűnést keltett Katona Béla újságíró *Egy tavaszi délután a csucsai kastélyban* című beszámolója az Octavian Gogánál tett látogatásáról. (*Nagyvárad*, 1932. május 7.) Goga elmesélte, hol lakott Ady annak idején a kis kétszobás kerti lakásban, azután pesti találkozásait Ignotusszal, Móricz Zsigmonddal, Adyval, Babitscsal és Schöpflinnel. Ady azt mondta – állítólag – Gogának a szép csucsai kertben: „egyszer még a tiétek lesz Erdély!” A cikk további része Szabó Dezsőről, a Goga által nagyra becsült „prózaíró Adyról”, Gogának Jászival való találkozásáról, valamint a csucsai kastély új urának Bölöni Györggyel, Molnár Ferencsel való találkozásairól, végül aktuális politikai kérdésekről szól. (...)

Az állam minden módon növelni kezdte a bevételeit, a lakosság terhére. Bevezették a kenyérré ragasztandó és a vásárló által megfizetendő „kenyérbélyeget”. Ekkoriban szigorították meg az ablakokba kitett magánhirdetések vagy -közlemények (pl. „Ez a ház eladó!”, „Egy szűk nadrág eladó! Bővebbet hátul az udvarban!”) illetékbélyeggel való adóztatását. És mivel a román hadseregnek is sok pénzre volt szüksége a modernizáláshoz, bevezették a „repülőbélyegeket”. Ezeket külön meg kellett fizetni és föl kellett ragasztani levelezőlapra, nyomtatványokra, szórakozóhelyek jegyeire, vonatjegyre, táviratokra, kérvényekre, engedélyekre, sorsjegyekre, kártyákra, parfümökre (külföldi luxuscikkekre dupla értékben!), még a pezsgőfogyasztás is repülőbélyegkötelessé vált. Az üzletek záróráját jelző, minden boltbejáraton lógó táblákra is repülőbélyeget kellett felnyalni, meghatározott értékben. (...) Június elején a Iorga-kormány lemondott, a király hazahívta külföldről Nicolae Titulescut és megakartta bízni kormányalakítással, de nem egyeztek meg. Végül is egy Alexandru Vaida-Voevod vezette kabinet jött össze, Iorga pedig a fasiszta Cuza professzorral és a vasgár-

dista Zelea Codreanuval kezdett egyezkedő tárgyalásokat! (...)

1932 júniusa nekem is hozott valami emlékezeteset. A Lápossy-zeneiskola június 26-án, vasárnap este 7 órakor tartotta évadzáró növendék-hangversenyét, és én kézhez kaptam a beígért, kétévi tanulmányaim sikerességét bizonyító okiratot. Idézem érdemjegyeimet: hegedű – kitűnő, magaviselet – példás, szorgalom – kitartó, kottaírás és -olvasás – kitűnő. Aláírva Szathmáry Endréné, a vizsgabizottság elnöke, Király Mária titkár és Lápossy Erzsébet zenetanár. Alul nagy román nyelvű pecsét: „Școala de muzică Lăpossy. Fondat: 1918. Oradea-Mare.” A záróünnepélyen én Charles Dancla egyik polkáját játszottam. Az iskolai zenekar a kötelező román királyhimnuszon kívül Rossini *A sevillei borbély* nyitányát, illetve Delibes *Balladáját*, *Zenélő óráját* és *Mazurkáját* adta elő. Én egyívású növendéktársaimmal együtt csak a következő évben kerülhettem a zenekar tagjai közé. Különös, így visszatekintve, a *Nagyvárad* 1932. június 28-i számában a lap beszámolója a növendék-hangversenyéről. A cikk áttekintést nyújt a jó nevű intézmény XIV. évének rangos voltáról. Utána azt írja a cikk szerzője: „A sikeresen vizsgázók közül nyilvánosan megdicsérünk egynéhányat. A fiúk közül: Mocan Romeo, Szabó Károly, Süle János, Beck Pál, Nagy Imre (ez én volnék...), Schüch Dezső, Mocan Traian, Tolvay Gyula stb.” Hogy mi ebben az érdekes? Az, hogy a fiúk közül a sikeres fellépők között említi a Mocan testvéreket, Romeót

és Traiant, pedig ők nem szerepeltek a koncerten! Egyáltalán, a tíz-húsz növendék között egy-két román, ha akadt, de annak a neve is csak többnyire az újságcikkekben tűnt fel. Hadd lássák a hatóságok, a városi kulturális tanács, meg akiket illet: a Lápossy-zeneiskola egyformán terjeszti a zenekultúrát románoknak, magyaroknak. Lápossy Erzsébet tanárnőn ez nem is múltott volna, de aki nem iratkozik be, azt mire lehet nevelni, tanítani?... Egy ugyanebben a lapszámban megjelent tudósítás szerint egy Drăgan nevű

orsovai tanár nagy olvasói visszhangot kiváltó cikksorozatában „barbár nyershúsevőknek” titulálta a magyarságot.

(Folytatjuk)

A szöveget gondozta és szerkesztette
SZILÁGYI ALADÁR